

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

БАЛЮК АННА СЕРГІЇВНА

УДК 378.147+316.476+37.091.12:159-051+371.134

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ
СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Курлянд Зінаїда Наумівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Цвєткова Ганна Георгіївна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості;

кандидат педагогічних наук, доцент
Першина Любов Володимирівна,
Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри перекладу та мовознавства.

Захист дисертації відбудеться «10» січня 2019 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці та на офіційному сайті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «7» грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку України інтеграційні процеси, що відбуваються у державі в усіх сферах діяльності людини, зумовили актуальність проблеми професійної соціалізації майбутніх фахівців, що пояснюється появою нових спеціальностей і дисциплін; змінами в навчальних планах; залученням провідних європейських освітніх практик, які висувають нові вимоги до професійної компетентності спеціалістів; перенасиченістю ринку праці та водночас неготовністю випускників закладів вищої освіти розпочати професійну діяльність одразу після отримання диплому.

Студенти повинні якомога раніше усвідомити необхідність набуття не тільки ґрунтовних фахових і фонових знань, умінь та навичок, але й досвіду, комунікативних здібностей, патернів поведінки, що властиві представникам їхніх спеціальностей, професійного іміджу, аби «влитися» в колектив і почуватися комфортно на робочому місці в новому професійному статусі.

Безперечно, соціалізація особистості відбувається протягом усього періоду навчання, але саме магістратура як кінцева ланка професійного розвитку в рамках освітнього процесу має бути спрямована на професійну соціалізацію, адже студенти вже отримали необхідну теоретичну підготовку в межах бакалаврату та прийняли виважене рішення щодо напряму свого подальшого кар'єрного шляху, продовживши навчання, отож, вони готові до цілеспрямованого, поетапного та свідомого досягнення своєї професійної мети, спираючись на сучасні провідні тенденції у науці й освіті.

Професійна соціалізація відіграє особливо важливу роль для фахівців соціогуманітарного профілю, оскільки відносини типу «людина – людина» передбачають урахування постійних змін у суспільстві та світі (соціально-економічні, політичні, культурні) та пристосування до особливостей і специфіки різних субкультур. Для успішної роботи їм потрібно вміти встановлювати і підтримувати міжособистісні контакти, розуміти емоційні та психічні стани людей, мати високий рівень конфліктоусталеності тощо. Отже, проблема професійної соціалізації є особливо релевантною для представників професій цього профілю.

Для магістрантів усі ці аспекти є вкрай важкими для сприйняття та реалізації, а отже, їм потрібна педагогічна допомога з боку викладачів закладів вищої освіти, які б сприяли повному розкриттю їхнього потенціалу, пристосуванню до умов довкілля та професійній соціалізації. Пройшовши цей шлях, випускник зможе самореалізуватись у власній професії та стати повноцінним членом суспільства.

Проблематика модернізації системи вищої професійної освіти була предметом наукових розвідок А. Богуш, А. Більстер, О. Вишневської, С. Єрохіна, Н. Кічук, В. Кременя, З. Курлянд, Я. Левченко, А. Остін, А. Полякова, В. Робінсон, О. Чебикіна та ін.

Систему підготовки майбутніх магістрів представлено в дослідженнях П. Бойчук, С. Вітвицької, Л. Голубенко, В. Ісаченко, І. Княжевої, М. Князян, В. Павлової, Г. Сомбаманії та ін.

На основі ретельного аналізу праць українських і зарубіжних учених було встановлено, що всі дослідження, які стосуються професійної соціалізації студентів магістратури, умовно можна згрупувати за такими напрямками:

– роботи, присвячені теоретичним засадам професійної соціалізації (А. Бамм, Г. Брандт, Дж. Го, Х. Егерт, К. Зайхнер, Л. Кандрашова, У. Ланге, В. Лемперт, К. Люшер, Н. Пархоменко, В. Радул, С. Ран, Р. Серьожникова, К. Харні, Х. Штаховські, Л. Яковицька та ін.);

– праці, зорієнтовані на практичні аспекти професійної соціалізації (А. Аміров, М. Бартон, І. Вайс, П. Гроскурт, Д. Даніельсон, М. Зверєва, Б. Кершнер, А. Кнаан, К. Кнаер, К. Корнеліус, Р. Ландау, Н. Перинська, Дж. Рем, Е. Студенікіна, В. Хайнц та ін.).

Натомість, незважаючи на численність досліджень із цієї проблеми, у сучасних наукових джерелах не знайдено чіткого визначення поняття «професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю». Як засвідчив аналіз наявного наукового фонду, в педагогічній літературі не обґрунтовано педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

Крім того, розв'язання цього питання ускладнює низка суперечностей, зокрема між:

- потребою суспільства в конкурентоздатних молодих фахівцях соціогуманітарного профілю, які успішно реалізують професійну соціалізацію на робочих місцях, і недостатньою спрямованістю освіти на професійну соціалізацію студентів магістратури;

- сучасними вимогами до професійної підготовки студентів магістратури соціогуманітарного профілю та відсутністю у закладах вищої освіти ефективної системи, що сприяла б професійній соціалізації майбутніх фахівців;

- визнанням науковою спільнотою необхідності успішної професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю та відсутністю для цього науково обґрунтованих педагогічних умов.

Недостатня теоретична й практична розробленість досліджуваної проблеми, необхідність вирішення означених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано згідно з науковою темою кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Тему дисертації було затверджено на засіданні вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 01.12.2015 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й апробувати педагогічні умови, що забезпечують професійну соціалізацію студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

Завдання дослідження:

- визначити феномен «професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю», його сутність і структуру;
- виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю;
- виокремити й обґрунтувати педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю;
- розробити й експериментально перевірити модель і методику професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

Об'єкт дослідження – професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

Предмет дослідження – педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

Гіпотеза дослідження. Професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю буде успішною за таких педагогічних умов:

- забезпечення мотиваційної настанови магістрантів соціогуманітарного профілю на професійну соціалізацію;
- спрямованість психолого-педагогічних і фахових навчальних дисциплін на професійну соціалізацію;
- педагогічний супровід професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю.

Для розв'язання визначених завдань, перевірки гіпотези дослідження, досягнення мети було використано комплекс **методів дослідження:**

- *теоретичні:* вивчення, аналіз, синтез і порівняння положень філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури з теми дослідження, наукових здобутків вітчизняних і зарубіжних учених, нормативної документації закладів вищої освіти з метою теоретичного обґрунтування педагогічних умов професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю; узагальнення, абстрагування, класифікація та систематизація одержаної інформації з метою визначення критеріїв оцінювання рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю та їх показників; логіко-системний, порівняльний, моделювальний аналіз для виокремлення педагогічних умов, що сприяють досліджуваному процесу, та розроблення моделі професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю;
- *емпіричні:* діагностичні (бесіди, анкетування, тестування), обсерваційні (пряме й непряме спостереження); праксиметричні (аналіз та узагальнення позитивного педагогічного досвіду) з метою діагностики рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю;
- *експериментальні:* педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи) з метою визначення ефективності

запропонованих педагогічних умов; статистично-кількісна та якісна обробка даних експерименту.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу було проведено на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського із залученням 241 студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше визначено* сутність і структуру феномена «професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю» (професійний, когнітивний, поведінковий, особистісний компоненти) та критерії оцінювання (*настановний* із показниками: наявність у студентів професійної спрямованості, усвідомлення значущості професії, наявність мотивації на досягнення успіху в професійній діяльності, наявність потреби в професійній самореалізації; *знаннєвий* із показниками: обізнаність із особливостями професійної діяльності, наявність фахових знань, здатність до саморозвитку; *діяльнісний* із показниками: наявність професійної позиції, організаційно-комунікативних умінь, умінь емоційної саморегуляції, умінь працювати в команді, сформованість науково-дослідних умінь; *індивідуально-спрямований* із показниками: наявність професійного іміджу, толерантності, морально-вольових якостей, конфліктоусталеності); *визначено та науково обгрунтовано* педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю (забезпечення мотиваційної настанови магістрантів соціогуманітарного профілю на професійну соціалізацію; спрямованість психолого-педагогічних і фахових навчальних дисциплін на професійну соціалізацію; педагогічний супровід професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю); *розроблено* модель професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю в процесі фахової підготовки; схарактеризовано рівні сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю (високий, задовільний, низький); *подальшого розвитку* набула методика формування професійної компетентності магістрантів соціогуманітарного профілю в контексті професійної соціалізації.

Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає в розробленні й апробації: методичного інструментарію для діагностики рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю; експериментальної методики реалізації моделі професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю; спецкурсу «Основи професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю», коучинг-проектів, тренінгу з розвитку науково-дослідних умінь, проектів: «Класний менеджмент», «Рефлексивний блогінг», «Педагогічний бродкастинг», «Професійна іміджіограма фахівця соціогуманітарного профілю»; курсу акторської майстерності, міні-курсу із SEO; воркшопів: «Медійна майстерня працевлаштування», «Майстер-клас особистісного і професійного самовдосконалення фахівця», під час реалізації яких було імплементовано різноманітні заходи.

Матеріали дослідження можуть бути використані в закладах вищої освіти в процесі викладання нормативних дисциплін «Педагогіка», «Педагогіка вищої школи», «Основи наукових досліджень» тощо; стануть у пригоді вчителям-практикам та в післядипломній освіті педагогічних працівників.

Основні положення і результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 1444/24 від 25.06.2018 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (акт про впровадження № 06/42 від 13.06.2018 р.), Хмельницького національного університету (акт про впровадження № 92 від 25.06.2018 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (акт про впровадження № 364-н від 20.06.2018 р.).

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві. Усі положення, що виносяться на захист, отримані автором особисто. У публікаціях у співавторстві особистий внесок здобувача полягає в такому: у [4] – статистичне обчислення й інтерпретація даних щодо активності респондентів контрольної та експериментальної груп до і після експерименту; у [5] – систематизація й аналіз наукових праць із проблем педагогічної фасилітації майбутніх учителів у системі вищої освіти; в [11] – збір матеріалів для проведення аналізу з виділення типових проблем оформлення публікацій за міжнародними вимогами.

Достовірність результатів дослідження зумовлено доцільним поєднанням комплексу теоретичних і емпіричних методів відповідно до мети, завдань, предмета та гіпотези, а також порівняльним аналізом отриманих даних.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки й результати дослідження викладено на міжнародних конференціях і конгресах: III міжнародний конгрес «Global challenges of pedagogical sciences in academic space» (Одеса, 2017 р.), VIII міжнародна конференція «Modern tendencies in the pedagogical science of Ukraine and Israel: way to integration» (Одеса, 2017 р.), «Проблеми якості дошкільної освіти і професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі» (Одеса, 2017 р.), II міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний рух науки» (Дніпро, 2018 р.).

Основні результати дослідження висвітлено в 11 публікаціях автора (3 – у співавторстві), зокрема: 6 статей у фахових виданнях України (із них 3 – індексуються у наукометричній базі даних Web of Science), 1 стаття в міжнародному науковому періодичному виданні, 4 праці апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків із розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дисертації викладено на 179 сторінках. Робота містить 16 таблиць, 2 рисунки, що обіймають 9 сторінок основного тексту. 13 додатків викладено на 40 сторінках. Список використаних джерел містить 221 найменування (із них 59 – іноземною мовою). Повний обсяг дисертації – 248 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи, позиціоновано дані щодо апробації основних положень дисертації, публікацій автора, інформацію про особистий внесок здобувача, структуру й обсяг роботи.

У першому розділі – «Теоретичні засади професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю» – розглянуто генезу наукових уявлень щодо професійної соціалізації, розкрито понятійно-категоріальний апарат дослідження, проаналізовано підходи до розуміння професійної соціалізації, узагальнено характеристики спеціальностей соціогуманітарного профілю, визначено специфіку навчання в магістратурі, подано структуру й розтлумачено зміст досліджуваного феномена, виокремлено критерії та схарактеризовано рівні сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю, обґрунтовано педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

Проблема професійної соціалізації в науці, незважаючи на численні дослідження, залишається актуальною через її недостатню вивченість і постійну затребуваність. Теоретичні засади професійної соціалізації було розглянуто в працях М. Баретті, І. Бойчевської, О. Будник, Д. Вейдмана, О. Онгіті, В. Радула, Е. Стейн, Д. Твейл та ін. Її практичним аспектам присвячено роботи А. Амірова, Р. Борисова, І. Воробйової, Е. Галімової, О. Копиці, В. Орел, Н. Перінської, О. Студенікіної та інших учених.

Узагальнено підходи щодо розуміння феномена «професійна соціалізація»: функційний (П. Арткінсон, Дж. Вайдман, Р. Ван Скоттер, В. Вентворт, Д. Данн, П. Кендалл, Р. Лінда, Р. Мертон, М. Ноулз, Г. Рідер, Р. Різ, В. Робінсон та ін.), інтерпретативний (Х. Бекер, Т. Бехер, Е. Віттейкер, М. Елвессон, П. Найт, В. Оулзен, А. Остін, І. Сімпсон, Б. Тебул, В. Тірні, П. Траулер та ін.), критичний (М. Баретті, А. Болстер, К. Зайхнер, Дж. Го та ін.).

У результаті системного осмислення базових понять з теми дослідження професійну соціалізацію студентів магістратури соціогуманітарного профілю розглядаємо як двобічний процес і водночас результат включення у професійне середовище, внаслідок якого особистість засвоює знання, уміння, навички та патерни поведінки, що дозволяють їй бути компетентним фахівцем певної соціогуманітарної галузі та повноправним членом тієї соціальної групи, до якої належить її професія.

У структурі професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю виокремлено професійний, когнітивний, поведінковий та особистісний компоненти, які є взаємопов'язаними та в сукупності забезпечують певний рівень сформованості означеного феномена.

Визначено критерії та показники оцінки рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю відповідно до компонентів: настановний (наявність у студентів професійної спрямованості; усвідомлення значущості професії; наявність мотивації на досягнення успіху в

професійній діяльності, потреби в професійній самореалізації), знаннєвий (обізнаність із особливостями професійної діяльності; наявність фахових і фонових знань; здатність до саморозвитку), діяльнісний (наявність професійної позиції, організаційно-комунікативних і науково-дослідних умінь, умінь емоційної саморегуляції, умінь працювати в команді), індивідуально-спрямований (наявність професійного іміджу, толерантності, морально-вольових якостей, конфліктоусталеності).

Відповідно до критеріїв і показників схарактеризовано рівні сформованості професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю (високий, задовільний, низький).

Студентам **високого рівня** властиві ґрунтовні знання з усіх предметів, що виходять за рамки освітніх програм, а також усебічні фонові знання, що є необхідними для фахівця соціогуманітарного профілю; прагнення до саморозвитку, самореалізації у професії, позитивна мотивація до набуття знань та професійної соціалізації, розуміння її важливості. Магістранти цього рівня характеризуються сформованістю науково-дослідних умінь, що відіграють важливу роль для подальшого професійного шляху як учених (аспірантів, докторантів). Ці студенти є комунікабельними та конфліктоусталеними, що допомагає їм адекватно поводитись у складних ситуаціях з оточуючими. Вони добре обізані з тактиками психологічного впливу та можуть їх успішно використовувати за необхідності, володіють організаторськими та комунікативними вміннями. Вони толерантні, оптимістичні, ініціативні та впевнені в собі. Майбутні фахівці цього рівня мають сформовані професійний імідж та позицію; їхні морально-вольові якості вирізняються зрілістю.

Студентам із **задовільним рівнем** притаманні знання із фахових дисциплін, проте вони обмежуються рамками освітніх програм; їхня позитивна мотивація до навчання та професійного становлення має нерегулярні прояви. Вони розуміють необхідність саморозвитку для повноцінної професійної соціалізації, натомість не завжди працюють у цьому напрямі. Усі позитивні якості, властиві цим магістрантам, характеризуються неусталеністю, тобто подекуди наявні прогалини у фахових чи фонових знаннях, небажання приділяти увагу професійному розвитку може чергуватися зі старанністю та стремлінням до набуття знань і умінь. Почасти вони ігнорують важливість професійної соціалізації чи не визнають значущості деяких її аспектів. Їхні науково-дослідні вміння розвинені недостатньо, що може спричинити проблеми в подальшій професійній та освітній діяльності (у разі продовження навчання в аспірантурі). Такі магістранти вирізняються досить розвиненими комунікативними навичками, проте вони не завжди вміють адекватно поводитися у конфліктних чи інших складних ситуаціях, вести дискусію, дослухатися до думки інших; можуть проявляти ознаки інтолерантності та відсутності умінь взаємодіяти з різноманітними категоріями населення. Їхні морально-вольові якості та навички конфліктоусталеності потребують розвитку та вдосконалення. Здебільшого такі магістранти не мають чіткої професійної позиції та увлечення про свій професійний імідж.

Низький рівень властивий студентам, які мають прогалини у знаннях, негативну мотивацію до навчання, не готові до професійної діяльності. У них відсутнє бажання працювати за фахом, вони не розуміють сутності та важливості професійної соціалізації. Такі студенти навчаються в магістратурі не через воління до професійного розвитку та набуття професіоналізму, а лише задля отримання диплому магістра. Їхні знання (як фахові, так і фонові) зазвичай поверхневі, у них несформовані професійні та науково-дослідні вміння. Їхні поведінка та стиль життя здебільшого не відповідають представникові обраного фаху, вони не розуміють своєї соціальної ролі, зумовленої майбутньою професією соціогуманітарного профілю, а отже, не можуть окреслити свій професійний імідж і позицію. Комунікативні навички та вміння взаємодіяти з людьми є нерозвиненими, вони не вбачають необхідності їх формування й удосконалення через нерозуміння їх значущості в професійній діяльності; у них відсутня мотивація до професійного самовдосконалення. Такі магістранти не вміють працювати в команді та переважно є аутсайдерами. Вони є інтолерантними, їхні морально-вольові якості потребують уваги через незрілість, їм бракує навичок конфліктуосталеності, що ускладнює їхню взаємодію з оточуючими у різних ситуаціях.

Обґрунтовано педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю: забезпечення мотиваційної настанови магістрантів соціогуманітарного профілю на професійну соціалізацію; спрямованість психолого-педагогічних і фахових дисциплін на професійну соціалізацію; педагогічний супровід професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю.

В основі першої педагогічної умови лежить розвивальний вплив на зовнішні та внутрішні механізми мотивації досягнення мети – професійної соціалізації.

Запроваджуючи другу педагогічну умову, базувалися на тому, що сучасні дисципліни мають бути зорієнтовані більшою мірою на практичну підготовку для успішної професійної соціалізації випускника, оскільки після закінчення закладу вищої освіти молодий фахівець володіє знаннями, але не може використовувати їх на практиці. Підготовка студентів у рамках магістратури повинна бути спрямована передусім на допомогу без будь-яких проблем розпочати професійну діяльність, що можна реалізувати розширенням змісту дисциплін тренінговими програмами, включенням теоретичних блоків і практико зорієнтованих завдань у навчальні курси.

Педагогічний супровід професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю як третя умова передбачає особистісно зорієнтований підхід до кожного студента з метою полегшення цього процесу в рамках навчання (індивідуальні консультації, рекомендації, оцінювання здобутків студентів, стимулювання їхнього професійного розвитку, допомога у розв'язанні практичних задач, психологічна підтримка, запобігання помилок засобами тьюторських технологій).

У другому розділі – **«Дослідно-експериментальна робота з формування професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю»** – розроблено й апробовано модель професійної соціалізації студентів магістратури

соціогуманітарного профілю та методику її реалізації, подано результати констатувального й прикінцевого етапів експерименту.

Для визначення рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю було дібрано відповідні діагностувальні методики, що їх було використано під час експериментальної роботи: «Методика діагностики професійної спрямованості (Б. Басс)», «Методика самооцінки професійно-педагогічної мотивації», «Діагностика мотивації досягнення (А. Мехрабіан)», розроблена анкета, зорієнтована на визначення потреби в професійній самореалізації, «Методика експертних оцінок рівня обізнаності з особливостями професійної діяльності», «Методика діагностики рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності (Л. Бережнова)», розроблена анкета науково-дослідних умінь студентів магістратури соціогуманітарного профілю, «Шкала самооцінки наявності професійної позиції», «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей – КОС-2 (Б. Федоришин)», «Методика діагностики емоційної зрілості (О. Чебикін)», «Методика діагностики соціально-психологічної адаптації (К. Роджерс, Р. Даймонд)», «Методика діагностики «Перевірте свій імідж» (А. Панфілов)», «Експрес-питальник «Індекс толерантності» (за Г. Солдатовою, О. Кравцовою, О. Хухлаєвим, Л. Шайгеровою)», «Питальник «Локус контролю» (за О. Ксенофонтовою)», «Шкала рівня конфліктусталеності (С. Петрусенко)».

На констатувальному етапі експерименту було одержано такі результати щодо рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю: на високому рівні перебувало 13% студентів ЕГ та 13,5% – КГ, задовільний рівень виявили 37% респондентів ЕГ та 39% – КГ, низький рівень був зафіксований у 50% магістрантів ЕГ і 47,5% – КГ.

На підставі теоретичного дослідження і даних, отриманих на констатувальному етапі експерименту, було розроблено модель професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю (див. рис.), що містить мету, педагогічні умови, етапи, методи і засоби, принципи, компоненти, критерії та результат.

Експериментальна робота була зорієнтована на полегшення початку професійного життя випускників, отож, метою запропонованої моделі є формування професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю, а результатом – її сформованість (у межах навчання в магістратурі).

Запропонована методика базується на принципах системності, інтегративності, варіативності та демократизації: по-перше, всі елементи моделі є взаємопов'язаними та доповнюють один одного; по-друге, модель є універсальною, тобто може бути реалізована на будь-якій вибірці магістрантів соціогуманітарного профілю, послідовність етапів і дій з імплементації методики може варіюватися; по-третє, участь у запроваджених заходах є добровільною, усі суб'єкти процесу є рівноправними учасниками, думка кожного є важливою та враховується під час прийняття рішень.

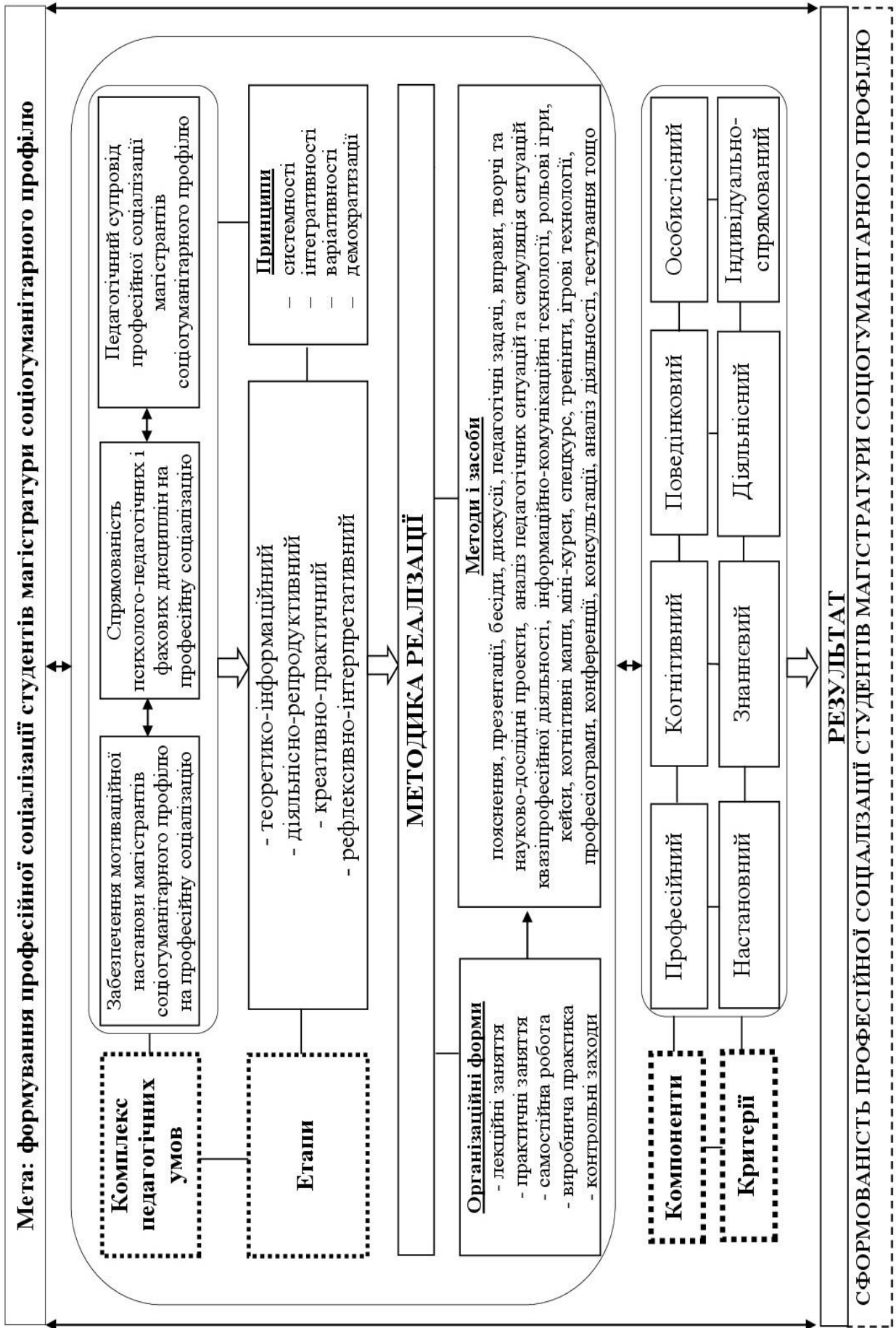

Рис. Модель професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю

Робота із формування професійної соціалізації проводилась упродовж двох років із магістрантами таких спеціальностей: «Управління освітніми закладами», «Психологія», «Філософія», «Дошкільна освіта», «Українська мова і література», «Англійська мова і література», «Переклад».

Реалізація моделі відбувалася в чотири етапи, кожен з яких завершувався контрольними заходами (міні-тестами) задля перевірки засвоєних студентами знань і вмінь. На теоретико-інформаційному – здійснювався вплив на когнітивний компонент професійної соціалізації. Було впроваджено спецкурс «Основи професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю». Він був розрахований на два кредити і складався із двох змістових модулів: «Теоретичні засади професійної соціалізації в умовах магістратури закладу вищої освіти» і «Практичні аспекти професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю». Кожна лекція базувалася на найважливіших аспектах професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю: проблеми і перспективи, концепції та підходи, зміст і структура, чинники й етапи формування, інструменти самоконтролю тощо. Інформація подавалася не в готовому вигляді, а шляхом спонукання студентів до самостійної творчої діяльності: лекція-диспут, лекції з елементами мікровикладання та на основі сократових запитань тощо. На практичних заняттях було використано такі методи, як мапа думок, мозковий штурм, індивідуальні професійні траєкторії, різноманітні ігрові технології тощо, які допомагали засвоїти та застосовувати здобуті знання на практиці.

На другому етапі – діяльнісно-репродуктивному – студенти оволодівали необхідними вміннями і навичками на базі раніше отриманих знань під час тренінгів, рольових ігор, вирішення проблемних ситуацій тощо. Його зміст був зорієнтований на професійний компонент професійної соціалізації. Було організовано тренінг із розвитку науково-дослідних умінь студентів магістратури соціогуманітарного профілю, педагогічну майстерню «Класний менеджмент», запроваджено комунікативно-риторичні вправи, проблемні ситуації англійською та українською мовами тощо.

Тренінг із формування науково-дослідних умінь поєднував три аспекти: розвиток указаних умінь, навичок академічної української та англійської мов, а також збагачення знань студентів магістратури із професійної соціалізації. У його основі була підготовка наукової статті як найбільш оптимальної форми наукової роботи як за обсягом, так і за змістом. Респондентам було запропоновано спеціально розроблений роздатковий матеріал у вигляді табличок. Перша – складалася зі структурних елементів статті з їх описом і поясненням. Друга, третя і четверта – спеціально складені англо-україномовні міні-словники термінів з галузі соціогуманітарних наук, фраз-кліше, що використовуються в англійських та україномовних наукових статтях, та слова для вдалого поєднання речень у вигляді зв'язного тексту. В якості матеріалу було обрано наукові публікації з теми професійної соціалізації, а також англійські статті з перекладом українською за спеціальностями студентів вибірки. У процесі тренінгу було застосовано

різноманітні форми роботи: індивідуальна, парна, групова. За результатами такої діяльності респонденти ознайомились як із вітчизняними, так і міжнародними вимогами до написання наукових статей, стилями академічного письма, відповідною лексикою, попрактикувалися в анотуванні та підготовці власних наукових доробок, виступили в ролі доповідачів на конференції, а також здобули ґрунтовні знання з професійної соціалізації у межах своєї спеціальності.

У рамках педагогічної майстерні «Класний менеджмент» магістрантам пропонувалися варіанти складних ситуацій, які можуть трапитися в освітній діяльності, та можливий алгоритм дій задля їх вирішення. Зважаючи на практичну спрямованість воркшопу, увага була зосереджена на основних уміннях і практичних рекомендаціях щодо їх реалізації. Наприклад, якщо поведінка учня спрямована на привертання уваги, реакція вчителя має бути стриманою: зоровий контакт, жести, наближення до учня, мінімальні вербальні засоби, діалог тощо.

На третьому етапі – креативно-практичному – було імплементовано проекти «Рефлексивний блогінг», «Педагогічний бродкастинг»; курс акторської майстерності; міні-курс із SEO; «Медійна майстерня працевлаштування» з метою впливу на поведінковий компонент професійної соціалізації магістрантів. У межах роботи над проектом «Рефлексивний блогінг» студентам було запропоновано обрати одну із популярних соціальних мереж (Facebook, Telegram, Instagram, Twitter) і створити акаунт для ведення блогу з опорою на рефлексивний аспект. Іншими словами, вони мали звітувати перед самими собою та своїми сабскрайберами щодо роботи, яку вони виконували під час виробничої практики, розподіляючи теми за допомогою «хештегів» (ключових слів), що було альтернативою щоденника практики, який упродовж багатьох років використовувався в закладах вищої освіти, але у більш сучасній формі. Це потужний засіб розвитку у студентів навичок самоаналізу, рефлексії, умінь логічно висловлювати думки, оперувати поняттями, навичок копірайтингу, що є надзвичайно важливим аспектом роботи фахівців соціогуманітарного профілю. Майбутні магістри аналізували та коментували інтернет-дописи своїх однокурсників, в онлайн-режимі ділитися порадами та ідеями щодо майбутньої професійної діяльності. У межах цього проекту магістранти мали змогу взяти участь у міні-проекті «Педагогічний бродкастинг» – різновид блогу за відеоматеріалами на каналі YouTube, який надавав можливість побачити себе та свою роботу «з боку», що є суттєвим для професійної соціалізації у рамках поведінкового компонента. Результати тренінгу обговорювалися на семінарі, під час якого студенти ділилися враженнями, ідеями, аналізували власну поведінку та поведінку своїх однокурсників, що сприяло кращому розумінню емоцій шляхом порівняння дій і специфіки спілкування в реальному житті та «на камеру» (у віртуальному світі).

Майстер-клас особистісного та професійного самовдосконалення фахівця було зорієнтовано на розвиток умінь магістрантів самостійно розв'язувати типові проблеми, що виникають під час професійної соціалізації. Наприклад, якщо людина

має неадекватну самооцінку (завищену або навпаки – занижену), вона може подолати цю проблему методами самонавчання, аналізу своїх дій, засобами створення рефлексивних мап, самокритики тощо. Якщо йдеться про недостатній рівень комунікативної компетентності, надлишкову замкненість, у пригоді стануть методи самоаналізу й аналізу діяльності колег, самонавчання в контексті опанування технік психологічного впливу тощо. Після цього відбувалось обговорення кожної ситуації у формі дебатів із подальшою симуляцією.

Під час курсу акторської майстерності магістрантів було ознайомлено з дефініціями таких понять: мова тіла, ораторське мистецтво, увага, воля, креативність, уява тощо. Використовувалися такі вправи, як-от: «Вгадай емоцію», «Дії», «Хто я?», «Зірка», «Крокодил», «Є контакт» тощо.

В основу міні-курсу із SEO було покладено роботу з дискурсом у різноманітних формах: стаття, сценарій, слоган тощо. Під час лекцій порушувалися такі питання: унікальність тексту, ключові слова та їх «щільність», індекс цитування, «вода» у тексті, семантичне ядро, аспекти форматування тексту тощо. На практичних заняттях студентам магістратури надавалися приклади публіцистичного дискурсу, до яких необхідно було дібрати влучну назву, або навпаки – за назвою написати унікальний текст; проводилась робота над ключовими словами (їх добір, відмінювання тощо), вступом («вода») та ядром (опис послуги, товару чи певного феномена) тощо. Виконання таких завдань сприяло не тільки розвиткові логічного та образного мислення, але й збагаченню філологічних знань і вмінь, що є необхідними складниками професіоналізму фахівця саме соціогуманітарного профілю. Підсумковим завданням у межах тренінгу було створення власного проекту, що передбачало обґрунтування ідеї, оформлення та презентацію із просування власної бізнес-концепції.

Проект «Медійна майстерня працевлаштування» було створено на основі платформи LinkedIn, що є міжнародною базою даних здобувачів, де їхні сторінки представлено у формі своєрідних резюме. Воркшоп складався з теоретичної та практичної частин. Упродовж теоретичного блоку обговорювалися такі питання: «Інтернет-мережа як засіб професійної соціалізації», «LinkedIn як найбільш ефективна та зручна платформа потенційного працевлаштування та пошуку фахівців», «Створення профілю у LinkedIn», «Як зробити профіль ефективним?»; практичного – «Аналіз профілей у LinkedIn», «Виокремлення найбільш ефективних сторінок (відповідного соціогуманітарного профілю)», «Обговорення результатів», «Створення власної сторінки», «Підведення підсумків». Окрім цього, у межах проекту магістрантів було ознайомлено з правилами написання резюме в Україні та за кордоном, запроваджено коучинг-проект із залученням фахівця з найму (HR), яка прочитала лекцію щодо сучасного ринку праці соціогуманітарного профілю, специфіки проходження співбесіди та складнощів, що виникають на початку професійної діяльності, та шляхів їх подолання.

Четвертий етап – рефлексивно-інтерпретативний – було зорієнтовано на особистісний компонент професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного

профілю. Для студентів було влаштовано лекцію-дебати з проблем професійної соціалізації та професійного вигорання; імplementовано комплекс заходів тимблдіingu, що охоплював різноманітні ігрові технології та конкурси; проект «Професійна іміджиограма фахівця соціогуманітарного профілю». Їх було ознайомлено з методами і прийомами релаксації, а також запроваджено підсумковий тест. На цьому етапі магістранти здобули знання щодо особливостей і ролі формальної та неформальної професійної соціалізації фахівця. Мета тимблдіingu – побудувати та закріпити неформальні зв'язки між членами колективу для покращання його мікроклімату, розвитку міжособистісних відносин і комунікативних навичок заради підвищення результативності групової роботи. Проект «Професійна іміджиограма фахівця соціогуманітарного профілю» передбачав розвиток командних здібностей студентів задля організації спільної роботи на результат. Магістранти, розподілившись на команди, підбивали підсумки експериментальної роботи, виділяли й аналізували найвагоміші особистісні та професійні якості, як власні, так і своїх однокурсників як фахівців соціогуманітарного профілю, розробляли проекти і презентували перед аудиторією у формі, яку вони мали обговорити між собою та дійти єдиної думки. Така діяльність розкривала психологічні особливості мікроклімату та допомагала виявляти особистісні якості кожного гравця. З огляду на те, що в багатьох організаціях у межах тимблдіingu вживаються різноманітні ігрові технології та корпоративні квест-ігри, було задіяно такі психологічні симуляції, як-от: «Крах у пустелі», «Моделі спілкування», «Що? Де? Коли?», «Мафія» тощо. На цьому етапі магістрантам надавалися рекомендації для швидкого зняття психологічної напруги та підвищення продуктивності на робочому місці (під час навчання). Наостанок було підведено підсумки всієї роботи за оглядовим тестом для перевірки знань, які здобули магістранти в результаті запровадження експериментальної методики, що передбачав завдання різного типу: відкриті запитання, множинний вибір, запитання-роздуми тощо.

За результатами реалізації моделі та експериментальної методики професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю було виявлено значні позитивні зрушення в рівнях сформованості професійної соціалізації за контрольними вимірюваннями, що їх було проведено на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи (див. табл.).

Показники сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю на констатувальному і прикінцевому етапах дослідно-експериментальної роботи суттєво підвищилися в експериментальній групі, а в контрольній групі – змінилися незначною мірою.

Динаміка рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю на констатувальному і прикінцевому етапах експерименту

Рівні	Експериментальна група				Контрольна група			
	До		Після		До		Після	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Низький	58	50	14	12,2	60	47,5	47	37,3
Задовільний	42	37	77	67	49	39	62	49,2
Високий	15	13	24	20,8	17	13,5	17	13,5

Як бачимо, динаміка рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю після формувального етапу експерименту виявилася такою: 12,2% респондентів ЕГ та 37,3% – КГ характеризувалися низьким рівнем (на констатувальному етапі – 50% магістрантів ЕГ та 47,5% – КГ); задовільний рівень був притаманний 67% студентів ЕГ та 49,2% – КГ (на констатувальному етапі – 37% – в ЕГ та 39% – КГ); високий рівень був властивий 20,8% – ЕГ і 13,5% – КГ (на констатувальному етапі – 13% студентів магістратури ЕГ та 13,5% – КГ).

Для визначення ефективності розробленої моделі та методики її реалізації знайдено та проаналізовано параметричний критерій Стюдента для незалежних вибірок. Було виявлено відсутність статистично значущих відмінностей між контрольною й експериментальною групами на констатувальному етапі та наявність статистично значущих відмінностей – на прикінцевому етапі експерименту. Враховуючи те, що значення t-критерію є від'ємним ($t=-4,5$), можна вести мову про статистично значуще зростання значень інтегративного показника професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю після проведення експерименту.

Отже, аналізуючи одержані дані, можна дійти висновку про те, що реалізація запропонованих педагогічних умов, моделі та експериментальної методики в освітньому процесі закладів вищої освіти сприяла професійній соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю, що є доказом їх дієвості.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення і новий погляд на практичне вирішення наукової проблеми професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю. Розроблення цього питання передбачало уточнення змісту та структури досліджуваного феномена й основних підходів до його організації, обґрунтування педагогічних умов і експериментальної моделі формування професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

1. У роботі на підставі теоретико-емпіричного дослідження визначено актуальність і багатоспектність проблеми професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю, яка розглядається як двобічний процес і результат (у межах навчання в магістратурі) включення в професійне середовище, внаслідок якого особистість засвоює знання, уміння, навички та патерни поведінки, що дозволяють їй бути компетентним фахівцем певної соціогуманітарної галузі та повноправним членом тієї соціальної групи, до якої належить її професія. Визначено структуру професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю: професійний компонент – усебічно характеризує їхнє ставлення до професійної діяльності взагалі та професійної соціалізації зокрема; когнітивний компонент передбачає необхідність розуміння майбутніми фахівцями сутності та значущості професійної соціалізації, ідей професійного розвитку та саморозвитку, усвідомлення мотивації успіху тощо; поведінковий компонент являє собою сукупність умінь, що забезпечують ефективну професійну взаємодію, здійснення якісної науково-дослідної діяльності, що є запорукою успішності фахівця; особистісний компонент – як комплекс індивідуально-особистісних характеристик, що сприяють професійній соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю.

2. Виявлено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю. Критеріями, що уможливають діагностування рівня сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю, було обрано: настановний із показниками – наявність у магістрантів професійної спрямованості; усвідомлення значущості професії; наявність мотивації на досягнення успіху в професійній діяльності; потреба в професійній самореалізації; знанневий із показниками – обізнаність із особливостями професійної діяльності; наявність фахових і фонових знань; здатність до саморозвитку; діяльнісний із показниками: наявність професійної позиції, організаційно-комунікативних умінь, умінь емоційної саморегуляції, навичок працювати в команді; сформованість науково-дослідних умінь; індивідуальний із показниками – наявність професійного іміджу, толерантності, морально-вольових якостей, конфліктоусталеності, впевненості у собі. Відповідно до критеріальної бази схарактеризовано рівні сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю: високий, задовільний та низький.

3. Виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови, реалізація яких сприяла професійній соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю: забезпечення мотиваційної настанови магістрантів соціогуманітарного профілю на професійну соціалізацію; спрямованість змісту психолого-педагогічних і фахових навчальних дисциплін на професійну соціалізацію; педагогічний супровід професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю.

4. Розроблено й експериментально перевірено модель та методика професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю, що включає мету (формування професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю), принципи (системності, інтегративності,

варіативності та демократизації), компоненти, критерії, комплекс педагогічних умов, етапи реалізації (теоретико-інформаційний, діяльно-репродуктивний, креативно-практичний та рефлексивно-інтерпретативний) та результат (сформованість професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю). Експериментальна методика передбачала проведення таких заходів і застосування форм роботи, як-от: спецкурс, коучинг-проекти, тренінги, міні-курси, воркшопи, а також різноманітні вправи, ігрові технології та симуляції.

Після проведення формувального етапу експерименту було зафіксовано позитивні зрушення в рівнях сформованості професійної соціалізації респондентів експериментальної групи на відміну від студентів контрольної, де навчання здійснювалося традиційним способом.

Отже, узагальнення отриманих результатів дає змогу стверджувати, що послідовне впровадження запропонованої моделі в освітній процес закладів вищої освіти у межах навчання в магістратурі сприяє професійній соціалізації студентів соціогуманітарного профілю, що є доказом її дієвості.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні технології професійної соціалізації магістрантів й обґрунтуванні системи підготовки викладачів до реалізації цієї технології.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Baliuk Anna. Revisiting the issue of master-degree students' professional socialization / Anna Baliuk // *Наука і освіта*. – 2015. – № 8. – С. 11–16.
2. Балюк А. С. Особливості підготовки майбутніх магістрів гуманітарних спеціальностей до організації науково-дослідної діяльності / А. С. Балюк // *Наука і освіта*. – 2015. – № 9. – С. 7–11.
3. Балюк А. С. Алгоритм професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю / А. С. Балюк // *Наука і освіта*. – 2016. – № 12. – С. 115–121.
4. Baliuk A. S. Ways of Selecting Talented Master-Degree Students for Research Work / А. Іо. Sikura, V. I. Plisko, A. S. Baliuk // *Наука і освіта*. – 2017. – № 8. – С. 127–132.
5. Baliuk A. S. Experimental Programme of Future Teachers' Pedagogical Facilitation in Terms of Higher Education / О. А. Halitsan, О. М. Foksha, А. S. Baliuk // *Наука і освіта*. – 2017. – № 12. – С. 196–201.
6. Балюк А. С. Особливості професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю: структурно-функціональна модель / А. С. Балюк // *Вісник Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка: педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. – Суми. – 2018. – № 6 (80). – С. 129–141.
7. Baliuk Anna. Assessing master-degree students' personal readiness for research activities and occupational work / Anna Baliuk // *Modern Tendencies in the Pedagogical Science of Ukraine and Israel : the way to integration*. – Ariel. – 2017. – № 8. – С. 13-18.

8. Балюк А. С. Специфіка професійної підготовки майбутніх магістрів у вищому навчальному закладі / А. С. Балюк // Матеріали III Міжнародного конгресу [«Global challenges of pedagogical education in academic space»], (18–21 травня 2017 року). – Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2017. – С. 35.

9. Baliuk Anna. Considering Pedagogical Conditions of Professional Socialization of Master-Degree Students Majoring in Humanities and Social Sciences / Anna Baliuk // 8th International Conference [«Modern Tendencies in the Pedagogical Science of Ukraine and Israel : Way to Integration»], (11–14 September, 2017). – Одеса : Ushynsky University, 2017. – С. 1–2.

10. Балюк А. С. Критерії оцінки професійної соціалізації студентів магістратури суспільно-гуманітарного профілю / А. С. Балюк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Проблеми якості дошкілької освіти і професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі»], (26–27 жовтня 2017 року). – Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2017. – С. 11–12.

11. Балюк А. С. До проблеми публікації статей у періодичних виданнях, що індексуються у Web of Science / О. Я. Чебикін, А. С. Балюк // Way Science : II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція [«Сучасний рух науки»], (28–29 червня 2018 року). – Дніпро. – 2018. – С. 494–497.

АНОТАЦІЯ

Балюк А. С. Педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2019.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю. Визначено сутність феномена «професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю», розкрито його структуру (професійний, когнітивний, поведінковий та особистісний компоненти), визначено критерії (настановний, знаннєвий, діяльнісний та індивідуально-спрямований) та відповідні показники, подано якісні характеристики рівнів сформованості професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю (високий, задовільний, низький). Науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю (забезпечення мотиваційної настанови магістрантів соціогуманітарного профілю на професійну соціалізацію; спрямованість психолого-педагогічних і фахових навчальних дисциплін на професійну соціалізацію; педагогічний супровід професійної соціалізації магістрантів соціогуманітарного профілю). Розроблено й апробовано модель професійної соціалізації студентів магістратури соціогуманітарного профілю (що охоплює теоретико-інформаційний,

діяльнісно-репродуктивний, креативно-практичний та рефлексивно-інтерпретативний етапи) й експериментальну методику її реалізації.

Ключові слова: магістранти, магістратура, майбутні магістри, професійна соціалізація, професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю, соціалізація, соціогуманітарні спеціальності.

АННОТАЦИЯ

Балюк А. С. Педагогические условия профессиональной социализации студентов магистратуры социогуманитарного профиля. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2019.

Диссертационное исследование посвящено проблеме профессиональной социализации студентов магистратуры социогуманитарного профиля. Представлена дефиниция термина «профессиональная социализация студентов магистратуры социогуманитарного профиля»; раскрыта структура данного феномена (профессиональный, когнитивный, поведенческий и личностный компоненты); выделены критерии (установочный, знаниевый, деятельностный и индивидуально-направленный) и показатели; представлены качественные характеристики уровней сформированности профессиональной социализации магистрантов социогуманитарного профиля (высокий, удовлетворительный, низкий). Научно обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия профессиональной социализации студентов магистратуры социогуманитарного профиля (обеспечение мотивационной установки магистрантов социогуманитарного профиля на профессиональную социализацию; направленность психолого-педагогических и специальных дисциплин на профессиональную социализацию; педагогическое сопровождение профессиональной социализации магистрантов социогуманитарного профиля). Разработана и апробирована модель профессиональной социализации студентов магистратуры социогуманитарного профиля и экспериментальная методика ее реализации.

Ключевые слова: магистранты, магистратура, будущие магистры, профессиональная социализация, профессиональная социализация студентов магистратуры социогуманитарного профиля, социализация, социогуманитарные специальности.

SUMMARY

Anna Baliuk. Pedagogical Conditions Contributing to MA Students' Professional Socialization. – Manuscript copyright.

PhD Thesis in 13.00.04 “Theory and Methods of Professional Education” specialty. State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Ministry of Education and Science of Ukraine. Odesa, 2019.

PhD thesis covers the issue of MA students' professional socialization, which is regarded as a two-sided process of entering professional environment resulting in the

acquisition of necessary knowledge, abilities and skills as well as behavior patterns making a graduate a competent professional in a certain area of social studies and humanities and a full member of a social group, which his/her profession belongs to. The structure of professional socialization within the study context can be presented by four components, which are as follows: professional, cognitive, behavioral, and personal. The distinguished components have been suggested to be assessed by the following criteria: motivational, knowledge-based, activity, and personality-based, which have the corresponding indicators. Three levels of professional socialization have been distinguished (high, satisfactory, and low) by means of properly selected research tools: Professional Focus Inventory by B. Bass, Career Motivation Self-Assessment Test by A. Mehrabian, The Mehrabian Achieving Tendency Scale, specially designed questionnaires, expert assessment, Personal and Professional Growth Inventory by L. Berezhnova, Professional Image Self-Assessment Scale, Communication and Organizational Skills Scale by B. Fedoryshyn, Emotional Maturity Scale by O. Chebykin, Psychosocial Adaptation Scale by K. Rogers, R. Diamond, Check Your Image Test by A. Panfilov, Tolerance Index Test by H. Soldatova, Locus of Control Scale by O. Ksefonova, Conflict Tolerance Scale by S. Petrusenko. The following pedagogical conditions have been substantiated, experimentally checked, and proved to ensure MA students' professional socialization: motivating them for professional socialization, focusing psycho-pedagogical disciplines and majors on professional socialization, and providing pedagogical support of these students' professional socialization. The developed model of MA students' professional socialization covering "theoretical and information", "activity and reproductive", "creative and practical", "reflexive and interpretation" stages has proved its efficiency as a result of the 2-year experiment engaging 241 MA students of Ushynsky University (Odesa, Ukraine) and Vinnytsia State Pedagogical University of Mykhailo Kotsiubynskyi (Vinnytsia, Ukraine) ("Educational Establishments Administration", "Psychology", "Philosophy", "Preschool Education", "Ukrainian Language and Literature", "English Language and Literature" majors), who were randomly divided into control (n=126) and experimental groups (n=115). The experimental model consists of the aim, pedagogical conditions, stages, methods and means, principles, components, criteria, and the final result. The experimental technique involved a set of traditional and innovative teaching forms, for example, "Reflexive Blogging", "Educational Broadcasting" projects, "Media Job Hunting Workshop", "Professional Perfection Workshop", Research Skills Training, SEO-course, Acting Technique Course, various teambuilding projects, etc. The suggested forms are based on the implementation of lectures, seminars, practical lessons using various exercises and gaming technologies, aiming to make the MA students highly skilled professionals having profound occupation-related and general knowledge, great communication and team player skills, a high level of achievement motivation, adequate self-esteem, tolerance, and stress resistance levels. At the final stage of the experimental technique implementation, the students were suggested to take an overview test for checking the quality of the acquired knowledge, which contained different types of questions and tasks. The efficiency of the suggested pedagogical conditions and the designed experimental technique can be observed by comparing the results of the initial and final stages of the

experiment. Before implementing the experimental technique, the high level of professional socialization was peculiar for 13% of EG students and 13.5% of the CG respondents, whereas at the final stage the results have considerably changed in the experimental group (20.8% of the EG students were found to have the high level), and in the control group they remained unchanged. As for the satisfactory level, the data were as follows: at the first stage, it could be observed in 37% of the EG and 39% of the CG students, and after the experimental technique implementation it was detected in 67% of EG and 49.2% of the CG respondents. The number of the EG MA students having the low level has considerably decreased by the end of the experiment while in the control group, the results have changed insignificantly.

Keywords: Master's degree students, MA students, MA program, Master's degree, professional socialization, professional socialization of Master's degree students majoring in social studies and humanities, socialization, social studies and humanities.